

Manresa i Santpedor, ciutat i vila amb dret a Cort.

Els greuges i els conflictes del braç popular a la Cort General de 1599

Núria Florensa i Soler

L'article que segueix es planteja com era el desenvolupament dels conflictes entre el rei i els ciutadans representats a les corts en el context de la Catalunya moderna, quan Catalunya era una part de la monarquia hispànica dels Àustries. L'autora, a més, hi ha inclòs unes breus referències a l'actuació dels representants de Manresa i de Santpedor, dues de les localitats bagenques amb «dret a cort».

Miniatura de la primera compilació de les *Constitucions i altres drets de Catalunya* (1495).

«A tot poble és legut e pot demanar a són princep o senyor la sua presència per III cosas: la primera per demanar gràcies e libertats; la segona per demanar justícia e igualtats; la

terça per defendre lurs lochs e here-tats. Si guardats vostres furs e constitucions e vostres privilegis aqui trobarets quantes donacions los han fetes los reys d'Aragó els comtes de Bar-

chinona” e veurets que sots los pus franchs pobles del món»

Pere III, Cort de Montsó 1383¹

Tal i com destacava el rei Pere III el Cerimoniós a la Cort de 1383, era fonamental la celebració de Corts i gràcies a elles, amb paraules pomposes, però no exemptes de realitat, afirmava que Catalunya era –com es diria actualment– dels pobles més lliures del món. Per la seva part, els catalans guardaven viva la memòria dels seus avantpassats, de la seva participació en empreses militars i dels esforços econòmics realitzats, per la qual cosa ho justificaven perquè s’ho havien guanyat a pes de «sang i or».² Amb això ressaltem la importància de les Corts, l’assemblea on confluïen el rei i els estaments, per tant, era un gran honor i molta preeminència per a les ciutats i viles que estaven habilitades per poder-hi assistir.³

Aquest article mostrarà l’estudi fet de la ciutat de Manresa i de la vila de Santpedor, que gaudien de dret a Cort i van ser presents a la Cort General de 1599. Alhora, expliquem alguns dels greuges, de les demandes, dels conflictes i de les rivalitats de les localitats –dels seus habitants, representats pels síndics– en aquella època; alguns mecanismes d’organització i funcionament del braç reial i, finalment, algunes de les discrepàncies amb el braç eclesiàstic i el militar recollides en els tres processos de Cort.⁴

L’any 1585 va ser la darrera Cort General a Montsó, com era habitual en el sistema parlamentari català,⁵ un reguitzell de temes quedaven pendents, malgrat la seva conclusió pactada, i, en conseqüència, aquests s’arrossegarien fins a la següent convocatòria.⁶ El 2 de juny de 1599, el rei Felip III de Castella presentava la proposició reial, i s’iniciava la Cort General⁷ en el monestir de Framenors de sant Francesc de Barcelona, un cop llegida es va deixar constància, en el procés del braç reial, dels síndics representants de les ciutats i viles de Catalunya: en aquell moment eren 42 síndics que representaven a 28 localitats catalanes.⁸

La ciutat de Manresa,⁹ gaudia del

privilegi d’entrar en corts,¹⁰ el seu síndic era el notari Pere Torres,¹¹ i va ser dels primers d’arribar a la ciutat comtal. L’ofici d’aquest síndic a Barcelona, segons el llibre del racional manresà, era d’elecció a beneplàcit dels consellers i del consell de la ciutat¹² i se li atorgaven 6 lliures de salari. Per deliberació del 24 de juliol de 1675, el Consell general va establir «que dit síndich no tingui consultas ab los advocats té la Ciutat en Barcelona que no sie ab exprés orde dels srs. Consellers, y que todas las consultas ó juntas fins dit die sien pagades».¹³ Cal destacar que al corregiment de Manresa la distribució entre jurisdicció reial i jurisdicció baronial era proporcional, a diferència de la resta dels pobles de Catalunya que estaven sotmesos a la jurisdicció baronial, laica o eclesiàstica.¹⁴

D’altres síndics del braç reial van anar arribant a Barcelona un cop iniciada la Cort, com el de Santpedor,¹⁵ Montserrat Jaumar.¹⁶ També van nomenar Francisco Viladerran, mercader, a fi de retre l’homenatge de fidelitat al rei Felip III de Castella. Segons Vila y Sala els diputats santpedorencs a les Corts es posaven sempre d’acord amb els síndics de Barcelona, ja que estaven orgullosos de ser ciutadans seus i la Ciutat Comtal havia defensat Santpedor davant dels monarques.¹⁷

El 7 de juny es comptabilitzarien a la Cort un total de 54 síndics de les localitats següents: Barcelona, Lleida, Girona, Perpinyà, Tortosa, Vic, Cervera, Manresa, Balaguer, Tàrraga, Torroella de Montgrí, Pals, Vilafranca de Conflent, Cotlliure, Granollers, Salses, Puigcerdà, Vilanova de Cubelles, Vilafranca del Penedès, Mataró, Berga, Arbòs, Caldes de Montbui, Sarraí,¹⁸ Tuïr, Figueres, Besalú, els Prats de Rei, el Voló, Talarn, Cruïlles, Santpedor, Argelers, Camprodon i Cabra.¹⁹ Si en alguns casos els síndics podien tenir dificultats per desplaçar-se a Barcelona, també en tenien un cop arribats a la ciutat: costava trobar bon allotjament per a tothom. Hem de tenir en compte la demanda generada no només per la mateixa Cort, sinó que a més, s’havia d’afegir el nombrós sèquit que acompanyava la Casa Reial. Per la qual cosa, el braç eclesiàstic va

proposar una ambaixada al rei exposant el problema i s’hi va adherir el braç militar i el reial.

Però inicialment, a més del conflicte d’allotjar-se a Barcelona, evidentment sobresortien els que hi havia dins de la Cort. El síndic de la ciutat de Tortosa protestava per la seva situació: no consentia que el síndic de la vila de Perpinyà, ni el síndic de la ciutat de Barcelona, segon, s’asseguessin abans que ell. Malgrat que el síndic tortosí va assegurar en el lloc que li van establir, va fer registrar la protesta a l’escrivà notari del braç reial, a fi que no es pogués derivar en perjudici de drets, ja que hi havia un plet en la Reial Audiència. Perpinyà també va defensar que precedia a la ciutat de Tortosa i d’aquesta manera ho va fer registrar. El mateix conflicte tenia el síndic de Manresa, el qual va posar dissentiment: en la seva escriptura exposava que els síndics de Cervera i de Balaguer «inquieta y perturben» al síndic manresà en la possessió immemorial per la qual havia de seure primer i en un lloc principal en l’estament reial, ja que tenia més preeminència que la vila de Cervera i que la ciutat de Balaguer. Els manresans al·legaven que els corresponia seure a continuació del síndic de Vic i exigien que cessessin els síndics de Cervera i Balaguer «de ditas insolències». A fi de justificar la seva demanda van presentar un llistat d’exemples de Corts passades en què el síndic de Manresa precedia als altres dos síndics esmentats. Com que el síndic manresà no va aconseguir el seu objectiu «alçava» i posava periòdicament el dissentiment a fi de possibilitar el desenvolupament de la Cort.²⁰

Els conflictes de protocol sovintejaven en cada reunió de Corts, per la qual cosa micer Miquel Sarrovira, ciutadà de Barcelona, n’havia fet un rigorós estudi recopilatori, fruit del qual aparegué l’obra *Cerimonial de Corts*.²¹ Però a la Cort de 1599, es va llegir una protesta al braç reial per part del síndic de Cervera en la què es queixava que a l’esmentat llibre es posava a Balaguer un seient després de la ciutat de Vic. Amb tot aquest contencions protocolari, finalment, s’acordà que ni el braç reial, ni Sarrovira, havien volgut

perjudicar els drets i possessió que la vila de Cervera tenia de precedència a les ciutats de Balaguer i Manresa, per la qual cosa van fer constar «assentada y graduada de après de la ciutat de Vic restant en tot y per tot los drets de la ciutat de Manresa», i «dit llibre ab lo que pot perjudicar com sinó fos estat imprimit y per lo dit effecte inseratur in processu».²² Així doncs, després de tants debats i discussions, no exempts de confusió, sembla ser que l'ordre que es va establir fou el següent: la ciutat de Vic, la vila de Cervera, la ciutat de Balaguer i la ciutat de Manresa. Aquests aspectes protocolaris d'ubicació a la Cort tenien una doble funció, ja que eren fonamentals en les votacions: segons l'ordre de col·locació li corresponia el torn de votació, que començava per la persona situada a la dreta del president,²³ si bé totes les ciutats i viles tenien un vot cadascuna, sense comptar els síndics que tinguessin.²⁴ Les rivalitats entre viles s'arrossegaven en alguns casos de molt temps enrere, a tall d'exemple, les disputes entre la vila de Santpedor i la ciutat de Manresa venien d'època medieval, fins i tot els manresans havien posat setge a Santpedor.²⁵ Un altre tema de debat a la Cort fou la demanda presentada pels síndics d'algunes poblacions sobre com es nomenarien les persones per realitzar les ambaixades i per exercir els oficis. La qüestió era la proporcionalitat entre ciutats i viles, o bé adjudicar determinades tasques a cada grup. La ciutat de Barcelona va manifestar la seva potestat secular en la nominació de les persones per a les ambaixades i per a altres coses, fent constar que sempre s'elegien més número de persones de les ciutats que de les viles, tal i com constava en els processos de Corts que s'oferia a mostrar als síndics de les viles, per tant, va presentar dissentiment fins que no es declarés per via de justícia, a la qual cosa s'adheriren totes les altres ciutats. El president del braç reial, el conseller en cap de Barcelona, va presentar-li a don Pedro Franquesa, secretari del rei, els drets de la Ciutat Comtal, tot exposant-li que no es volia complir l'antiga consuetud.²⁶ Franquesa va respondre que el braç s'havia de posar d'acord, en cas contrari el rei utilitzaria el procediment

Portal de l'antiga muralla de Santpedor. Font: *Santpedor. Història en imatges. 1893-1976.*

Juditiū in Curia datum, per la qual cosa s'havia d'aplanar la controvèrsia. Per aquest procediment, el monarca concedia un quart d'hora per aixecar el dissentiment, en cas contrari, la Cort havia d'elegir unes persones i juntament amb les nomenades pel rei es procedia a resoldre el contenciós. Malgrat l'imperatiu, no fou possible arribar a un acord, el braç reial ho va transferir al monarca, es va nomenar jutge de la causa al vicecanceller, d'aquesta manera s'aixecà el dissentiment i es va prosseguir la Cort.²⁷

Però el fort debat en el braç reial es va reobrir en l'elecció dels càrrecs d'advocats quan s'havia de nomenar Vilaseca, Joan Fontanet i Pere Aymerich. Abans de realitzar-se l'elecció el president del braç va posar dissentiment per part de Barcelona a tots els

actes sobre la nominació en la persona de Pere Aymerich. Era manifesta la seva voluntat contrària a les ciutats ja que advocava a favor de les viles, per a qui havia realitzat memorials al seu favor i informava d'elles al vicecanceller en contra de les ciutats, per la qual cosa volien impedir-li ser advocat del braç. La resposta no es va fer esperar: els síndics de Puigcerdà, de Cervera, de Camprodon i de Vilanova de Cubelles van posar dissentiment a tots els actes fins que micer Miquel Garronera, Hierònim Calaf i Damià Joan Reguer, advocats del braç deixessin els seus càrrecs d'advocats, ja que s'havien mostrat parcials en afavorir les ciutats en contra de les viles. En aquell moment la situació havia arribat a un punt mort, per la qual cosa van intentar negociar per desbloquejar-la:

van aixecar els dissentiments i van acordar que continuarien els mateixos advocats i s'escollia a micer Aymerich. El salari dels quatre advocats del braç reial: Hierònim Calaf, Miquel Çarro-vira (també Sarrovira), Reguer i Pere Aymerich era de 200 lliures, i el dels ajudants era de 60 o 80 lliures, segons la seva tasca.²⁸

Un greuge general que va presentar el braç reial va ser contra els excessos dels oficials i del ministres de la Capitania General. El problema del carretatge s'agreujava des de la dècada dels seixanta per la represa de les drasananes.²⁹ Les universitats es queixaven de no cobrar el preu de la fusta tallada, d'haver de tragar-la i del carretatge per a la fàbrica de les galeres reials. Les universitats i habitants de les viles de Calella, Vilassar,³⁰ Mataró,³¹ Argentona, Cabrera, Badalona, Tiana, Premià,³² Teià, Llavaneres, Sant Vicenç, Santa Perpètua, Sant Feliu de Llobregat i Sant Just Desvern es queixaven de no tenir justa i deguda paga dels seus jornals i que era contra les «lleis de la terra». Exposaven que els pobres pagesos, especialment, els mesos de juny, juliol, agost, setembre i octubre se'n ressentien, però també en altres èpoques, ja que havien d'abandonar els seus camps; consideraven que era excessiu el número de carretes i que se'ls imposava una nova contribució que era de prop de 300 lliures per cada universitat, per tant, era molta càrrega, la qual s'havia d'ajuntar als censos i censals, i ho consideraven un nou vectigal i una extorsió. Degut a l'abús dels capitans generals de Catalunya, el síndic de Lliçà de Vall va presentar una súplica sobre el carretatge que patien els llocs de Lliçà, Montornés i Vallromanes, Mollet, Parets i Gallecs, Palau i Plegamans, Santa Perpètua, Martorelles i Sant Fost i Cabanyes, tot fent una relació dels abusos, per la qual cosa demanaven que els manaments els realitzés l'Audiència civil i no la Capitania General ni el Consell criminal, petició que fou aprovada pel braç reial.³³ La resolució final va ser que «Plau a Sa Majestat»,³⁴ que s'excusés de molestar als provincials, però també s'aconseguí quelcom pro-saic, amb les millores econòmiques: s'augmentà 2 diners més per quintar

del que es pagava.³⁵

L'altre tema general del braç reial va ser el de delmar en garba. Al llarg del segle XVI s'havien legislat diverses pragmàtiques i capítols de cort amb la finalitat que els camperols efectuessin els pagaments i, a més, controlar i evitar el frau. Els pagesos havien de comunicar als senyors quan finalitzava la collita, i aquests, si volien, en alguns casos podien cobrar en garbes, per tant, abans de batre els cereals a l'era, ja que un cop en gra era més factible escapolar alguns sacs.³⁶ Aquesta situació s'incruïa en la pressió dels senyors per obtenir més beneficis, si més no, volien assegurar-se el cobrament dels drets que els corresponia.

L'oposició a aquesta qüestió va ser molt enèrgica, amb nombrosos dissentiments i requeriments per tal que no es pogués tractar el tema sense la presència dels síndics que s'hi oposaven, com el de Girona, Figueres, Besalú, Cruïlles, el Voló, Cabra, Granollers, Vilafranca de Penedès, Sarra, Caldes, Vilanova de Cubelles i Salses. Un cop més el braç eclesiàstic i el militar van actuar omitint els dissentiments, per la qual cosa el braç reial va enviar una ambaixada al vicecanceller inquirint que no es permetés que es fessin capítols o pragmàtiques contra la seva voluntat explícita.³⁷ Però endebades, la pragmàtica avançava i, un cop més, els estaments privilegiats van imposar la seva voluntat com havien aconseguit en altres reunions de Corts del segle XVI,³⁸ encara que el braç reial va presentar i va fer incloure per escrit la seva protesta en l'acte final de la Cort: «protesta lo Bras de les ciutats, y viles reals que per les presents Constitutions demunt dites, ni per qualsevol Capítols...», en contraposició al braç eclesiàstic i militar que van manifestar «consenten a les coses demunt dites».³⁹

Cal assenyalar que en alguna ocasió, pels interessos estamentals, les correlacions de força en les Corts canviaven en algun tema concret. Així, en la constitució de les cèdules o deduccions estaven d'acord el braç militar i el reial i s'hi oposava el braç eclesiàstic. El 18 de juny, don Jaume de Llupià del braç militar va presentar la sol·licitut que el nobles poguessin en-

trar en el govern de les ciutats i gaudir de càrrecs i oficis, la seva demanda fou recolzada per don Joan de Finisterri. El tema es va plantejar però a causa de l'oposició no es va resoldre i el rei va traspassar la qüestió a les ciutats.⁴⁰

Un altre tema de disputa entre el braç reial i el militar van ser les constitucions sobre les lluïcions i el racional. El braç militar d'acord amb l'eclesiàstic, insitia en que s'aprovesin les lluïcions, però, malgrat que es va proposar novament, el reial va tornar a votar en contra de la constitució decretada. Per la seva part, l'estament eclesiàstic i el militar s'oposaven a la constitució del racional sobre les imposicions. El dia 28 de juny un balanç de la Cort General era que el braç eclesiàstic i el militar havien acordat tres constitucions: la del delmar en garba, la de les lluïcions i la dels ciutadans de Girona i Perpinyà, amb l'oposició del braç reial a les tres, i a la inversa esdevenia amb la constitució del racional sobre les imposicions que insistentment demanaven; els esculls eren difícils de superar.⁴¹ Finalment, com hem esmentat, al concloure's la Cort, el braç reial va presentar una protesta sobre la constitució de la Ballia General, i va fer constar en el procés de Cort que no consentia la suspensió de lluïcions de jurisdiccions, que dissentia, que no admetia ni aprovava la constitució, considerant-ho nul i sense efecte ja que no obligava per ser fet sobre concret dissentiment. El braç reial va presentar una queixa i un dissentiment a la Cort, al·legant que no se'ls tenia en compte a l'hora de fer les constitucions, per la qual cosa se'n'havien realitzat, així com d'altres disposicions, sense la intervenció de les persones elegides en el seu braç, i aquestes legislacions havien estat aprovades al braç eclesiàstic. Es va fer una ambaixada al braç eclesiàstic i al militar «representant los la queixa gran y amb molta rahó té lo present bras que los elets per les Constitutions dels dits brassos hagen fetes Constitutions sens cridar hi los elets per lo present bras procuren que dites Constitutions sien vistes per dits elects del present bras y altra vegada no fassen semblant novetat». Els eclesiàstics els van donar raó i van fer tornar les constitucions a fi

que fossin revisades per tots.⁴²

Però, en general la realitat era diferent: el braç eclesiàstic i el militar passaven al monarca algunes decretacions de les constitucions, sense que el braç reial hi estigués d'acord, per la qual cosa aquest referenciava que per Constitucions Generals de Catalunya es disposava que no es podien fer lleis, constitucions, capítols ni actes de Corts Generals ni particulars sense el consentiment, la lloació i l'aprovació dels tres estaments. Com no sempre es complia, finalment, el braç reial va presentar una protesta escrita al solí, així com la seva impugnació.⁴³

Altres ocasions la vulneració de la voluntat del braç reial es feia més subtilment, utilitzant l'ambigüitat, que era un bon recurs legal per consensuar disposicions. També s'obstaculitzava fer els canvis demanats pel braç reial, escudant-se en què el rei ja ho havia decretat.⁴⁴ Aquesta situació reivindicativa dels drets del braç reial s'entronca amb l'hegemonia dels estaments privilegiats, amb la «qualitat» i el «pes» dels vots en les Corts, que estava fonamentada en la constitució *Volem, statuim* de Pere II, d'acord amb «vota non sunt numeranda, sed ponderanda».⁴⁵ Però també alguna constitució que havia estat aprovada pels tres braços, per considerar-la molt beneficiosa per al Principat, era contrària als interessos d'algunes viles que s'hi oposaven, com era la constitució del «líbero comerç». Els síndics de les viles de Perpinyà, Salses i Cotlliure van presentar la seva queixa, ja que el «líbero comerç» de comprar i vendre blat, vi, oli ni cap gènere de grans ni avituallaments era perjudicial a la terra del Rosselló, terra fronterera que podia ser atacada per ser contigua a França, per la qual cosa demanaven que tinguessin en compte en l'esmentada constitució els comtats del Rosselló i la Cerdanya, en cas contrari dissentien a tots els actes. Un altre tema secular va ser la insaculació a la Generalitat, en especial es va plantejar el desig de modificar les bosses de diputats i oïdors. Noves propostes i contrapropostes, van fer sovintejar els dissentiments, algun d'ells com el de la vila de Santpedor, contrària a una proposta de nova insaculació.⁴⁶

Torre del carrer Sobrerroca de Manresa. Font: *Al voltant de la construcció de la Sèquia*.

Quan ja s'acostava el final del termini per acabar-se la Cort, diversos síndics de diferents poblacions, pressionaven i procuraven obtenir privilegis a fi d'entrar en Corts. El braç militar ho comunicava al reial, per estar implicat directament, tot exposant l'obligatorietat de passar la demanda pels braços i haver-se de decidir en ells. Cal assenyalar, que malgrat que no entraven en Corts la major part de poblacions catalanes, alguns dels seus temes d'interès podien ser defensats per les que gaudien d'aquest privilegi i convergien els seus interessos, però també es llegien algunes súpliques d'altres universitats. Esmenes, rèpliques, contrarèpliques, ambaixades i les presses augmentaven. Finalment, la Cort va ser llicenciada el 7 de juliol de 1599 i l'endemà, a l'església del monestir de Sant Francesc es va celebrar el *Solium Regium*; els prelat i les persones de l'estament eclesiàstic es van situar a la mà dreta del solí, els nobles, barons i altres persones de l'estament militar a la mà esquerra i els del braç reial de cara al solí i a l'altar major de l'església. Si a l'inici de la Cort el sín-

dic manresà exigia la seva preeminència, poc abans del solí requeria al notari del braç reial que en llevés acta, conforme una sentència promulgada pel rei sobre la precedència del síndic de Manresa abans del de Balaguer, tant pel que feia a votar com a seure. Però el síndic de Balaguer va respondre a la pretensió negant que hi hagués tal sentència, sinó que en els processos de les Corts de 1564 i 1585 i en altres hi constava tot el contrari.⁴⁷

Els greuges s'havien de presentar dins del termini de durada de la Cort, però el 1599 s'allargà fins a 30 dies després de concloure's aquesta. Això s'emmarca en la pressa de Felip III de Castella per finalitzar-les i en la voluntat política dels catalans,⁴⁸ malgrat els esculls trobats, d'aquesta manera es va votar un servei d'un milió cent mil lliures, de les que tres-centes mil eren *comptants*. Per la seva part, el monarca ordena «remetre les impositions exhigides fins al die present», per tant, s'eximia de passar comptes al mestre racional del cinquè reial.⁴⁹

Els conflictes de les universitat no quedaven pendents per a les Corts,

sinó que es canalitzaven també per altres vies, com era la Reial Audiència, on si s'esqueia, presentaven les seves demandes: Manresa mantenia un contenciós amb l'abat del monestir de Sant Benet, ja que reivindicava la seva jurisdicció de la justícia civil i criminal; a Moià –vila reial, que no podia entrar en Corts– l'any 1601 un total de 46 habitants van pledejar contra els jurats de la vila per la mala utilització dels cabals comunals i per no acceptar la justícia del batlle pel fet de ser parent i amic dels jurats; Cardona va litigar contra el procurador fiscal del duc sobre el dret de pastures i de péixer els ramats; l'any 1602 Santpedor va fer una suplicació d'apel·lació contra la capbreuació de l'abat del monestir de Sant Benet a Bagà. Però amb tot l'historiador Jordi Olivares, estudis dels comunals, destaca que les regions amb feble litigació van ser les comarques del Solsonès, el Bages, l'Osona i el Vallès, que correspondria a la zona geogràfica del Cardener, el Llobregat, el pla del Bages, el Ter i la plana de Vic.⁵⁰

Per finalitzar, concloem que en el nostre estudi hem pogut constatar el joc de forces múltiples i en ocasions juxtaposades: entre el monarca i les Corts, entre el braç eclesiàstic i el militar envers el reial («dita pragmàtica y capítol de Cort fosse fet ni publicat ans bé aquella y aquell són estats fets sens saberho ni ser oyts ni cridats lo dit stament real»,⁵¹ però tenia poc marge de maniobra pel mateix sistema estamental de l'Antic Règim), entre els tres braços de les Corts, i dins del braç reial entre les ciutats i viles, però també el descontentament d'aquelles poblacions⁵² –i persones– que no tenien dret a estar-hi o a ser-hi representades directament. Per tant, queda reflectida la gran complexitat del sistema parlamentari català, en el què predominaven fortes hegemonies de poder, molt concussionàries, amb preeminència de les oligarquies estamentals eclesiàstiques i nobiliàries, i amb una lluita amb diferents vessants per mantenir els privilegis i el poder. Aquesta, però, no pot reduir-se a binomis: Catalunya-Monarquia; braç eclesiàstic i militar-reial; privilegiats-no privilegiats; Barcelona i ciutats-viles; etc. Tot i amb això, les

Corts a més de finançar la monarquia, també eren una bona ocasió per denunciar abusos, per protestar amb voluntat política per procurar apropar posicions, per consensuar, per pactar,⁵³ per judicar, per reparar greuges i per a la necessària adequació de les lleis.⁵⁴

Notes:

- 1 Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), reg. 1282, f. 102, citat per Ferran de Sagarra, *Les lliçons de la Història. Catalunya en 1640*, Barcelona, 1930, p. 16.
- 2 Núria Florensa i Soler, *El Consell de Cent. Barcelona a la Guerra dels Segadors*, Barcelona, 1996, p. 582.
- 3 Un primer redactat d'aquest estudi, «Manresa i Santpedor, ciutat i vila amb dret a Cort. Greuges, demandes, conflictes i rivalitats de les localitats i entre els braços a la Cort General de 1599», es va presentar a la XLIV Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos, 20-21 d'octubre de 2001, Sant Vicenç de Castellet (en premsa).
- 4 Hem buidat sistemàticament els tres processos de la Cort General de 1599: ACA, Corts, Generalitat, vol. 1049, procés del braç eclesiàstic; ACA, Corts, Generalitat, vol. 1099, procés del braç militar; Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB), Corts, CC, XVI, 77, pel braç reial.
- 5 Per a l'organització i el funcionament de les Corts catalanes vegi's els treballs següents: Lluys DE PEGUERA, *Practica, forma, y estil, de celebrar Corts Generals en Catalunya, y materias incidentes en aquellas*, l'obra escrita entre 1604 i 1610 i publicada l'any 1632 és una obra clàssica (se n'ha fet una reedició facsímil amb un bon estudi introductor i a càrrec del professor Tomàs de Montagut Estragués, Madrid, 1998); per a l'organització i una anàlisi comparativa de legislatures a José COROLEU i INGLADA; José PELLA i FORGAS, *Las Cortes Catalanas*, Barcelona, 1876; Salvador BOVÉ, *Instituciones de Catalunya. Les Corts, La Diputació, Lo Concell de Cent, Los Gremis y'l Consolat de Mar*, Barcelona, 1894; i per a estudis més recents: Oriol OLEART, «Procediments i atribucions no legislatives de la Cort General», a *L'Avenç*, núm. 74 (1984) p. 64-67 (breu síntesi molt clara de la seva tesi de llicenciatura, 2 vols., UAB, Bellaterra, 1983 i en la mateixa revista l'article de Josep M. GAY amb un útil resum dels procediments, la publicació, la recopilació i el control de la Cort. «La legislació de la Cort i el control de la seva observança», p. 68-71. Finalment, per aprofundir en diversos aspectes, remetem a: Víctor FERRO, *El dret públic català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Barcelona, 1987, p. 185-241; una bona compilació a AA. DD., *Les Corts a Catalunya. Actes del Congrés d'Història Institucional*, Barcelona, 1991; i també a Joan Lluís PALOS, *Catalunya a l'Imperi dels Àustria*, Barcelona, 1994, p. 217-323.

- 6 En el soli de 1599, el braç reial va presentar una protesta escrita, referenciant l'incompliment de les Corts de 1553 en publicar una pragmàtica feta per l'emperador Carles I l'any 1542. AHCB, Corts, 1599, CC, XVI, 77, f. 380v.-381v.
- 7 Per als greuges —en especial de l'administració reial— i la legislació emanada de la Cort de 1599, són imprescindibles els treballs d'Ernest BELENGUER i CEBRIÀ, «La legislació política judicial de les Corts de 1599 a Catalunya», a *Pedralbes. Revista d'història moderna*, núm. 7, (1987) p. 9-28 i «Un balance de las relaciones entre la Corte y el País: los greuges de 1599 en Cataluña», *Estudios*, núm. 13 (1987) p. 99-130. Per a les constitucions decretades en el braç reial vegeu Maria José QUI FONTANALS, *Las Cortes Catalanas de Felipe III: Barcelona, 1599*, Tesi de llicenciatura, Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona, 1978.
- 8 AHCB, Corts, 1599, CC, XVI, 77, f. 13v.-14v., 31v.-32.
- 9 Per a la història de Manresa remetem a: Magí Bové CANYELLAS, cronista i adroguer de la ciutat, que a l'últim terç del segle XVII va escriure *Descripció de la grandesa y antiquitats de la ciutat de Manresa*, Manresa, 1896; del frare Juan ROIG JALPÍ, *Epítome histórico de la muy ilustre ciudad de Manresa*, Barcelona, 1692; per a una visió recent i global de la comarca bagenca a *Història de les comarques de Catalunya. Bages*, [coord. Llorenç FERRER i ALÒS], en concret per al nostre estudi, «Manresa moderna», per Eladi ROMERO i GARCIA, p. 360-364.
- 10 Lluys DE PEGUERA, *Practica, forma, y estil...*, *ob. cit.*, p. 16.
- 11 Arxiu Històric Comarcal de Manresa (AHCM), Manual del Consell 1599-1600, AM-1-37, lligalls s.n., consten diverses participacions seves en el govern de la ciutat com a magistrat i conseller.
- 12 Juan COLLS CARRERAS, «El Consejo de Ciento, institución singular del régimen municipal manresano», a *Bages*, núm. 57-58 (1957), p. 8-10.
- 13 AHCM, Llibre del racional, citat per Magí Bové CANYELLAS, *Descripció de la grandesa...*, *ob. cit.*, p. 65.
- 14 Al segle XVII s'estimava en 71,4% la jurisdicció baronial, segons Lluís DE PEGUERA. Jordi OLIVARES, *Viles, pagesos i senyors a la Catalunya dels Àustria*, Lleida, 2000, p. 31.
- 15 Per a la història de Santpedor remetem a mossen Anton VILA y SALA, *Notícia històrica de la vila de Sampedor*, Manresa, 1898; sobre els orígens de la vila rural i el seu creixement, José Mª FONT RIUS, *Cartas de población y franquicia de Cataluña*, 2 vols, Madrid-Barcelona, 1969, 1983, vol. 1, part 1, p. 614; i per a la concessió del títol de carrer de Barcelona a Josep M. FEIXAS i SANCHO, *Santpedor, 600 anys del títol del carreratge de Barcelona (1400-2000)*, Ajuntament de Santpedor, 2000.
- 16 AHCB, Corts, 1599, CC, XVI, 77, f. 6v.-7, 45-48, 81-82, 84-84v., 100.
- 17 Anton VILA y SALA, *Notícia històrica...*, *ob. cit.*, p. 72, 75.
- 18 Als diferents documents consultats per no-

- saltres figurava com Garreal. Lluis DE PE-
GUERA, *Practica, forma y estil*, ...ob. cit.,
tercera part, s.n., a la vegueria de Montblanc
fa constar Sarreal. *Onomasticon Cataloniae*
[dir Joan Coromines], 7 vols, Barcelona,
1977, consta Sarreal, vila de la Conca de Bar-
berà, al NE de Montblanc, com la forma ac-
tual en il·loc de Sarreal més tradicional, volum
VII, p. 53. Vegi's Sarreal a Víctor FERRO, *El
dret públic català*, ...ob. cit., p. 196.
- 19 AHC, Corts, 1599, CC, XVI, 77, f. 6v.-7,
45-48, 81-82, 84-84v., 100.
- 20 AHC, Corts, 1599, CC, XVI, 77, f. 2v., 3,
80v.-82, 84v.-86, 100.
- 21 Michel [se'l cita Miquel, comuntment] SA-
RROVIRA, *Cerimonial de Corts. Obra com-
pilada de ...*, Barcelona, 1701: l'obra fou edi-
tada per primer cop l'any 1585.
- 22 AHC, Corts, 1599, CC, XVI, 77, f. 299-
300.
- 23 José COROLEU i INGLADA; José PELLA
i FORGAS, *Las Cortes Catalanas...*, ob. cit.,
p. 128.
- 24 Víctor FERRO, *El dret públic català. Les
institucions a Catalunya fins al Decret de
Nova Planta*, Vic, 1987, p. 217.
- 25 Anton VILA y SALA, *Noticia histórica de la
vila de Sampedor...*, ob. cit., p. 35-43. Josep
M. FEIXAS i SANCHO, *Santpedor, 600
anys del títol...*, ob. cit., p. 38-43.
- 26 AHC, Corts, 1599, CC, XVI, 77, f. 51v.,
54-54v., 55. Vegi's Francesc CARRERAS i
CANDI, *Hegemonia de Barcelona en Cata-
luña durante el siglo XV*, Barcelona, 1898.
- 27 Aquest procediment es considerava molt
perjudicial per a la Cort. ACA, Corts, 1599,
Generalitat, 1049, f. 130 bis. «*Iudicium in cu-
ria datum*», Miquel Sarrovira, *Cerimonial de
Corts...*, ob. cit., p. 25. AHC, Corts, 1599,
CC, XVI, 77, f. 55v., 59-59v., 192v.-193, .
- 28 AHC, Corts, 1599, CC, XVI, 77, f. 84-
84v., 100-100v. ACA, Corts, 1599, Genera-
litat, 1099, f. 536 (494)-536v. (494v.).
- 29 Ernest BELENGUER i CEBRIÀ, «La legis-
lació polític-judicial ...», ob. cit., p. 26. Id.
«Un balance de las relaciones...», ob. cit., p.
108-110. Com exposarem a continuació, po-
dem complementar que les queixes eren més
extenses que les «del veïnat limítrof a les
drassanes de Barcelona» (p. 26).
- 30 Pels manaments «als homens de Vilasar»,
sense voler pagar la fusta ni els jornals de ca-
rretejar-la fins a les drassanes de Barcelona,
destacaven el pagament de 400 lliures i refe-
rien les èpoques i els albarans corresponents.
Fonamentaven la seva queixa en el dret comú
i en diverses constitucions de Catalunya.
ACA, Corts, 1599, Generalitat, 1099, f. 848-
848v.
- 31 En els mateixos termes que Vilassar es quei-
xava Mataró, estimant en més de 400 lliures
els pagaments que havia realitzat. ACA,
Corts, 1599, Generalitat, 1099, f. 874v.-875.
- 32 Premià destacava més pressió fiscal sobre les
universitats marítimes i que aquesta s'havia
incrementat especialment des de feia 6 anys.
En el seu cas quantificaven en 300 lliures el
deute. ACA, Corts, 1599, Generalitat, 1099,
f. 902.
- 33 ACA, Corts, 1599, Generalitat, 1099, f.
787v., 790-790v. 791v. AHC, Corts, 1599,
CC, XVI, 77, f. 276, 279-279v.
- 34 És el capítol de cort núm. 48. *Constitutions
fetes per la S.C.R. Magestat del Rey Don
Fhelip Segon, Rey de Castella y de Arago.
etc.*, ... Barcelona, 1603, f. 37.
- 35 ACA, Corts, 1599, Generalitat, 1099, f. 697.
ACA, Corts, 1599, Generalitat, 1048, f.
852v.-853.
- 36 Per la relació garbera/quartera vegi's Eva
SERRA i PUIG, «Consideracions entorn de
la producció i la productivitat agràries de la
Catalunya del segle XVII», a *Estudis d'histò-
ria agrària*, núm. 1 (1978), p. 120-145, en
concret p. 139-141. Eva SERRA, «El règim
feudal català abans i després de la sentència
arbitral de Guadalupe», a *Reverques*, vol. 10
(1980), p. 17-32, en concret p. 26-27, 30-31.
- 37 AHC, Corts, 1599, CC, XVI, 77, f. 123,
382.
- 38 Una panoràmica magistral en va proporci-
onar Josep FONTANA i que recuperem: Fer-
rran Costa, «La pugna entorn dels delmes a
les Corts catalanes del segle XVI [Per a una
història de les lluites de classe a la Catalunya
del segle XVI], *Nous Horitzons*, núm. 2
(1962), p. 41-45.
- 39 Capítol de Cort, núm. 95, *Constitutions...*
ob. cit., f. 55. Capítol de Cort, núm. 93 i 94,
respectivament, *Constitutions...*, ob. cit., f.
54-54v.
- 40 AHC, Corts, 1599, CC, XVI, 77, f. 271-
271v. ACA, Corts, 1599, Generalitat, 1099,
f. 253 (230). En el cas de Barcelona. L'any
1621, els nobles van entrar al govern muni-
cipal. John H. ELLIOTT, *La revolta catalana
1598-1640*, Barcelona, 1989, p. 64-65, 118-
119. James S. AMELANG, *La formació de
una classe dirigente: Barcelona 1490-1714*,
Barcelona, 1986, p. 92-97. Núria FLO-
RENSA i SOLER, *El Consell de Cent...*
ob. cit., p. 228-235.
- 41 Els braços militar i eclesiàstic, pressionaven
i enviaven diverses ambaixades. ACA, Corts,
1599, Generalitat, 1049, f. 76-76v., 114v.,
129 bis. AHC, Corts, 1599, CC, XVI, 77,
f. 235. Es va prorrogar la pragmàtica del so-
bresseïment de les llucions feta per Felip II
de Castella a la vila de Montsó el 26 de de-
sembre de 1553. ACA, Corts, 1599, Genera-
litat, 1049, f. 320.
- 42 AHC, Corts, 1599, CC, XVI, 77, f. 287-
287v., 289v.-290, 366-367. Les llucions és
el capítol de cort, núm. 37, *Constitutions ...*
ob. cit., f. 34.
- 43 AHC, Corts, 1599, CC, XVI, 77, f. 380v-
382v. Oriol OLEART, «Legislació i autono-
mia a la Catalunya Moderna», a AA. DD.,
Autonomia y Soberanía, Seminario de historia
del derecho de Barcelona, Madrid, 1996,
p. 67-87, destaca com la protestació del braç
reial aparentment tan conclouent, fou un con-
sentiment implícit i que la finalitat era que no
pogués ser un perjudici o dany en un futur i
que aquestes actuacions eren habituals per
part de l'estament reial en altres ocasions, tan
al segle XVI com a l'inici del segle XVIII (p.
77-78). D'acord amb la documentació em-
prada, i com anem exposant, considerem que
el braç reial s'oposava fermament a certes
disposicions, però d'acord amb el sistema
parlamentari de l'Antic Règim i amb la pres-
sion exercida pels estaments privilegiats, poc
marge de maniobra li quedava si volia con-
- cloure la Cort. Recordem la Cort de 1632, en
la que la ciutat de Barcelona, pel seu pes es-
pecífic, va impedir prosseguir-la amb fer-
mesa.
- 44 AHC, Corts, 1599, CC, XVI, 77, f. 376v-
378.
- 45 «Els vots no han de ser numerats sinó pon-
derats». José COROLEU i INGLADA; José
PELLA i FORGAS, *Las Cortes Catalanas...*
ob. cit., p. 117. Víctor FERRO, *El dret pú-
blic català ...ob. cit.*, p. 217, n. 123.
- 46 AHC, Corts, 1599, CC, XVI, 77, f. 289,
291-291v., 348v. L'any 1603, la universitat
de Sant Cugat del Vallès defensava el «*libero
comerc*» contra la jurisdicció del seu baró,
que era l'abat del monestir, Jordi Olivares,
Viles, pagesos i senyors..., ob. cit., p. 111.
- 47 ACA, Corts, 1599, Generalitat, 1099, f. 539,
564v.(519v.), 573 (528). AHC, Corts, 1599,
CC, XVI, 77, f. 249-249v., 407.
- 48 Ho podem confrontar amb el fracàs de les
dues Corts següents, la de l'any 1626 i la de
1632, que Felip IV de Castella no les va fi-
nalitzar. J-H. Elliott, *La revolta catalana ...*
ob. cit., p. 205-236, 260-291. Núria Florensa
i Soler, *El Consell de Cent...* ob. cit., p. 147-
149, 611-612.
- 49 La concessió es registra el 3 de juliol.
AHC, Corts, 1599, CC, XVI, 77, f. 364; i
la remissió està en el capítol de cort 62, 82 i
83. *Constitutions...*, ob. cit., f. 41-42, 50-50v.
L'impost del quint era una productiva recap-
tació d'impostos de la monarquia sobre Ca-
talyunya. Vegi's un bon estudi a Bernat Her-
nández, «Un assaig de reforma del sistema
fisco-financer de la monarquia a Catalunya:
l'impost del quint sobre les imposicions lo-
cals, 1580-1640», *Manuscrits*, núm. 14,
(1996), p. 297-319 (on l'autor rebutja el
terme de «pressió fiscal» p. 318).
- 50 Jordi OLIVARES, *Viles, pagesos i sen-
yors...*, ob. cit., p.106, 114, 111, 117, 169,
258, 269, .
- 51 AHC, Corts, 1599, CC, XVI, 77, f. 381-
381v.
- 52 Destaquem el cas de la ciutat de Tarragona,
que ressaltava que estava molt poblada, que
era cap de vegueria i que anteriorment els
seus síndics havien entrat en Corts. ACA,
Corts, 1599, Generalitat, 1049, f. 118v.
- 53 «El pactisme està tan arrelat en la conscièn-
cia política catalana que no cal qüestionar-lo
i fins i tot es pot invocar que el principi ma-
joritari, fonament de la democràcia occiden-
tal», «Dossier Les Corts de Barcelona de
1283», a *L'Avenç*, núm. 74 (1984) p. 42.
- 54 Sobre els objectius i les diferències doctrinals
de les Corts, Jaume Callís i Pere Belluga ho
van teoritzar amb certes distincions. Vegi's
Jesús LALINDE ABADIA, «Los Parlamen-
tos y demás instituciones representativas», a
*IX Congreso di Storia della Corona d'Ara-
gona*, Napoli, 1978, v. 1, p. 103-179.

Núria Florensa i Soler

Doctora en Història Moderna
per la Universitat de Barcelona.

Professora de l'IES Barcelona Congrès